

PRIVREMENI IZVJEŠTAJ BROJ 2
14. – 20. septembar 2010. godine

24. septembar 2010. godine

I. SAŽETAK

- Izborne pripreme se uglavnom odvijaju uredno. Ipak, sagovornici OSCE/ODIHR-a nastavljaju iskazivati stalnu zabrinutost o medijskoj pristrasnosti, nedovoljnim propisima u finansiranju kampanje te potencijalnim manipulisanjem glasačkim listićima na biračkim mjestima.
- U namjeri da poboljšaju transparentnost izbornog procesa, Centralna izborna komisija (CIK) planira da objavi broj nevažećih glasačkih listića po biračkom mjestu na svojoj web stranici, uz uobičajenu praksu objavljivanja rezultata po kandidatu. Međutim, druge informacije, uključujući broj potpisa na izvodu centralnog biračkog spiska te broj primljenih, korištenih i oštećenih glasačkih listića neće biti objavljene na njihovoj web stranici.
- Kao što je već navedeno, posmatrači domaćih organizacija, političkih stranki, koalicija ili kandidata, ni predstavnici medija ne prisustvuju sjednicama CIK-a.
- Općinske izborne komisije su uglavnom dobro organizovane. Nekoliko općinskih izbornih komisija je izjavilo da im općinske vlasti nisu uplatile dovoljno sredstava iz njima osiguranog budžeta. Podjela izbornog materijala je već u toku. CIK i općinske izborne komisije su pokrenule testiranja novog mrežnog sistema za prikupljanje preliminarnih izbornih rezultata; evaluacija ovih testova još nije završena.
- Prema CIK-u, 35 posto stanovnika iz samoupravnog distrikta Brčko nemaju pasivna i aktivna biračka prava za entitetska i državna natjecanja. Ovo je zbog činjenice da oni nisu uključeni u Centralni birački spisak jer nisu izrazili entitetsku “opciju glasanja” za nadolazeće ni za bilo koje prethodne izbore. Ovaj problem je izazvao kontraverzu i mnoge političke partije su unaprijed upozorile da su ovi birači efektivno obespravljeni i da sudski postupak vjerovatno slijedi.
- Tokom perioda izvještavanja, izborna kampanja je dobila podstrek. Atmosfera kampanje je bez tenzija, nisu zabilježeni incidenti, iako je nekoliko kandidata sporadično koristilo oštar jezik protiv svojih oponenta. Sporna pitanja kampanje se još uvijek uveliko fokusiraju na ustavnu reformu, odražavajući etničku političku podjelu. Ekonomska tematika i pitanja socijalnog razvoja te EU integracije su manje istaknute.
- Državni javni mediji su obezbijedili političkim subjektima besplatno vrijeme za emitiranje, što je zakonski obavezno. Ipak, široka medijska pokrivenost izbora kojom dominira populistička retorika nema dovoljno dubinskih analiza i programa kampanje. Mediji često ne izazivaju kandidate značajnom tematikom.
- Sagovornici OSCE/ODIHR Izborne posmatračke misije uglavnom kritikuju pristrasan pristup medija pri praćenju izborne kampanje. OSCE/ODIHR Izborna posmatračka misija je primijetila da neki kandidati na oficijelnim pozicijama dobivaju povlašteni medijski tretman. Žene kandidati nisu jednaku medijski obrađene.
- “Izađi na izbore!” spotovi kampanje koje prave domaće i međunarodne organizacije se prikazuju na državnim i nekim lokalnim medijima. Materijal za naobrazbu birača koji je napravila CIK uveliko prikazuju emiteri.

- CIK i općinske izborne komisije su uglavnom pokazale profesionalnost u rukovanju ograničenim brojem prigovora vezanih za izbore.

II. IZBORNA UPRAVA

Tokom perioda izvještavanja, CIK je održala samo jednu zvaničnu sjednicu, koju je posmatrala Izborna posmatračka misija OSCE/ODIHR-a. Nijedan posmatrač iz domaćih organizacija, političkih partija, koalicija, ni kandidati niti predstavnici medija nisu prisustvovali ovoj sjednici.

U skladu sa zakonom¹, CIK planira da na svojoj web stranici objavi nezbirne rezultate izbora po biračkom mjestu. U namjeri da poveća transparentnost izbornog procesa, CIK također planira da objavi broj nevažećih glasačkih listića po biračkom mjestu². Međutim, druge informacije uključujući broj potpisa na izvodu Centralnog birački spisak i broj primljenih, korištenih i oštećenih glasačkih listića neće biti postavljene na web stranici³ CIK-a.

OSCE/ODIHR posmatrači Izborne posmatračke misije su se dosad susreli sa 109 od 142 općinske izborne komisije. Općinske izborne komisije uglavnom izgledaju dobro organizovane. Ipak, više općinskih izbornih komisija⁴ je izjavilo da općinske vlasti nisu uplatile dovoljno sredstava iz njima osiguranog budžeta.⁵ Ovo može uticati na pravovremenost izbornih priprema. Podjela osjetljivog izbornog materijala općinskih izbornih komisija, kao što su izvodi Centralnog birački spiska, glasačkih listića, i obrazaca biračkih odbora je u toku.

Neke općinske izborne komisije su obavijestile OSCE/ODIHR posmatrače Izborne posmatračke misije o teškoćama u konekciji elektronske mreže sa CIK-om. U slučaju slabe mrežne konekcije, CIK je predvidio obradu izbornih rezultata u susjednoj općinskoj izbornoj komisiji. CIK i općinske izborne komisije su 20. septembra pokrenule testiranje novog mrežnog sistema za prikupljanje preliminarnih rezultata izbora; evaluacija ovih testova još nije završena.⁶

Sjednice za obučavanje članova biračkih odbora koje je posmatrala OSCE/ODIHR Izborna posmatračka misija su bile dobro organizovane i pohađane, ali su se razlikovale u kvalitetu, trajanju i nivou interakcije. Kao pozitivni promjenu, CIK je pripremila priručnike za rad biračkih odbora i isti su podijeljeni na sjednicama za obučavanje biračkih odbora. Neke općinske izborne komisije su izrazile nezadovoljstvo zbog primijećenog nedostatka izbornog iskustva kod jednog broja članova biračkih odbora što može uzrokovati poteškoće na dan izbora; obimne i komplicirane procedure brojanja za četiri različite utrke će se provoditi u svakom biračkom odboru.

III. REGISTRACIJA BIRAČA

¹ Vidjeti član 5.29.2 of BiH Izbornog zakona.

² Na Općim izborima 2006. godine, procenat nevažećih glasačkih listića je bio u rasponu od 4,72 za Narodnu skupštinu Republike Srpske do 7,43 u Federaciji BiH za glasačke listiće za Predstavnički dom BiH

³ Obrazac za zbirne rezultate će se objaviti na svakom biračkom mjestu nakon završetka brojanja. Posmatrači mogu zatražiti kopije obrazaca za zbirne rezultate u biračkim mjestima u kojima su posmatrali brojanje kao i tokom kalkulacije u općinskim izbornim komisijama.

⁴ Ovo uključuje npr. , Bijeljino, Bosansku Krupu, Sanski Most i Srebrenicu.

⁵ Vidjeti članove 1.2a.3 i 1.2a.6 BiH Izbornog zakona.

⁶ Testiranje se sastojalo u tome što su općinske izborne komisije unosile podatke desetopostotnog uzorka rezultata biračkih mjesta sa Općih izbora 2006. godine.

Birači i čelnici različitih institucija su morali predati aplikacije za glasanje putem mobilne glasačke kutije do 18. septembra⁷. Birači koji se nalaze u bolnicama i zatvorima (koji trenutno žive u različitim općinama) kao i interno raseljene osobe koje neće biti u mogućnosti da glasaju putem glasačkog listića u odsustvu mogu glasati za izborne utrke koje se vode u općini njihovog stalnog boravka. Prema CIK-u, općinske izborne komisije su postavile 350 posebnih biračkih odbora da služe ovim zahtjevima.⁸

Prema CIK-u, 29.054 stanovnika Brčko Distrikta (35 posto) nemaju pasivna i aktivna biračka prava za entitetske i državne utrke. Ovo je zbog činjenice da oni nisu uključeni u Centralni birački spisak, pošto nisu izrazili entitetsku “opciju glasanja” za dolazeće ili prethodne izbore⁹. Za ove izbore, CIK je postavila rani rok za 19. juli 2010. godine, 75 dana prije dana izbora¹⁰. 2006. godine, birači su mogli izraziti svoju opciju glasanja na dan izbora.

Ovaj problem izazvao je kontraverze i sagovornici iz nekoliko političkih stranki su unaprijed upozorili da su ovi birači efektivno obespravljani i da sudski postupak vjerovatno slijedi. CIK je izjavila da je rok objavljen da bi se spriječilo lažno predstavljanje ili druga vrsta prevare (npr. korištenje imena pojedinaca koji ne žive u Brčkom ili nisu aktivni).

CIK je 20. septembra objavila početak rada sistema koji dozvoljava biračima da SMS-om provjere u kojem su biračkom mjestu registrovani.

OSCE/ODIHR Izornoj posmatračkoj misiji je dato na znanje da uprkos pokušajima da se obezbijede lični dokumenti¹¹ Romima, nepoznat je broj birača iz reda romskog naroda bez lične karte.¹²

IV. IZBORNA KAMPANJA I FINANSIRANJE

Tokom perioda izvještavanja, izborna kampanja je dobila podstrek. Ovo je bilo vidljivo širom zemlje na plakatima, posterima, javnim skupovima, promocijama od vrata do vrata, kao i u medijima (uključujući TV debate). Materijali za kampanju su postali vidljiviji ali su mnogo više prisutni u urbanim nego u ruralnim sredinama.

Kandidati glavnih političkih partija su energično vodili kampanju te putovali širom zemlje. Neke partije, osobito one manje, su pokazale sklonost ka manjim, jeftinijim javnim skupovima, gdje kandidati imaju direktan kontakt sa biračima. Nekoliko političkih stranki se složilo da koordiniraju svoje aktivnosti tokom ove kampanje organiziranjem zajedničkih javnih skupova.¹³

⁷ Ovu grupu čine birači koji su vezani za svoju kuću zbog starosti, bolesti ili invaliditeta, i birači u zatvorima, u pritvoru i u zdravstvenim institucijama.

⁸ Ukupan broj zahtijeva nije poznat jer CIK ne prikuplja ne ove brojke od općinskih izbornih komisija.

⁹ Prema članu 18.2 BiH Izbornog zakona, birači u Brčkom glasaju u izbornim utrkama RS, FBiH i BiH prema odabranom entitetskom državljanstvu (zakonski naziv je “biračka opcija”). Stanovnici FBiH i RS ne moraju praviti ovaj odabir jer žive u jednom od ova dva entiteta.

¹⁰ Vidjeti Pravilnik o održavanju Centralnog birački spiska, Članovi 26.3 i 5.1.b.

¹¹ Npr., u prvoj polovini 2009. godine, nevladina organizacija (NVO) *Vaša Prava* realizirala je projekat kojeg su finansirali Evropska komisija i UNHCR pod nazivom “Sprječavanje bezdržavnosti i pribavljanje ličnih dokumenata za ugroženih Roma”.

¹² Prema popisu stanovništva iz 1991. godine, populacija Roma je činila nekih 9.000 osoba. Rasprostranjeno je mišljenje da je njihov istinski broj znatno veći.

¹³ SDS (Srpska Demokratska Partija), Partija Demokratskog Progresa (PDP) i Srpska Radikalna Stranka (SRS).

Sporna pitanja kampanje se još uvijek uveliko fokusiraju na ustavnu reformu, odražavajući etničku političku podjelu. Kao rezultat etničkog i političkog bezizlaznog položaja, ekonomska i socijalna pitanja, kao i pitanje Evropske integracije su manje istaknuta.

Atmosfera kampanje je bez tenzija sa samo jednim prijavljenim incidentom.¹⁴ Povećao se broj ličnih optužbi i porasla upotreba nepristojnog jezika između nekoliko kandidata. Političke stranke, koalicije, i nezavisni kandidati su uglavnom sposobni da provode svoje kampanjske aktivnosti bez prepreka vladinih organa ili drugih stranaka. Od 20. septembra, OSCE/ODIHR Izborna posmatračka misija je osmotrila 14 glavnih skupova koje su provodili vođe ključnih političkih partija, kao što su Stranka za BiH (SBiH), Socialdemokratska partija BiH (SDP), Savez nezavisnih socijaldemokrata (SNSD), Stranka demokratske akcije (SDA) i SDS (Srpska Demokratska Stranka).

U kontaktu sa OSCE/ODIHR Izbornom posmatračkom misijom, političke partije su dale nekoliko prigovora u vezi sa provođenjem kampanje, na centralnom i regionalnom nivou; najčešće su se ticali oskrnavljenih lica kandidata na plakatima ili poderanim plakatima. Pojedini slučajevi polijepljenih postera kampanje na javnim zgradama se i dalje posmatraju, ali su i dalje izdvojeni.

Ipak, sagovornici OSCE/ODIHR Izborne posmatračke misije su se uglavnom žalili na pristrasan pristup medija u pokrivanju izborne kampanje. Više političkih partija su u više navrata izrazile zabrinutost u vezi s nedostatkom jednakog pristupa medijima opoziciji ili manjim strankama. OSCE/ODIHR Izborna posmatračka misija je zabilježila da su kandidati na zvaničnim pozicijama imali povlastice u medijskoj pokrivenosti.

Većina stranaka je izrazila opće povjerenje u izbornu administraciju ali opće zabrinutosti vezane za moguće nepravilnosti na dan izbora, uključujući kupovanje glasova, pristrasne biračke odbore koji bi mogli favorizovati određenje kandidate tokom glasanja te namjerno poništenje preostalih glasačkih listića.

Jedan broj političkih subjekata je izrazio nezadovoljstvo zbog pravila finansiranja kampanje te nedostatak transparentnosti. Po njihovom mišljenju, ova pravila su previše restriktivna u smislu ograničavanja trošenja, i diskriminuju stranke koje nisu predstavljene u zakonodavnim tijelima BiH.

V. MEDIJI

Državni javni mediji su dosad obezbijedili političkim subjektima besplatno vrijeme u programima direktnog pristupa¹⁵ kao što je zakonom obavezno. Tri državna javna TV kanala uz neke lokalne televizijske stanice i/ili privatne aktivnosti pokrivaju kampanju u izbornim programima nazvanim "Izborna hronika". Dosad su politički subjekti imali pristup na 20 debata u javnim medijima. Odsustvo nekih ključnih kandidata u debatama umanjuje njihovu informativnu vrijednost. Široka medijska pokrivenost izbora kojom dominira populistička retorika nema dovoljno dubinskih analiza programa kampanje. Mediji uglavnom ne izazovu kandidate bitnom tematikom. Neke od glavnih stranaka koriste plaćeno reklamiranje.

Emiteri veoma ograničeno pokrivaju aktivnosti kampanje u programima vijesti. Međutim, vijesti javnih medija nastavljaju opsežno pratiti državne dužnosnike koji su također kandidati u

---

¹⁴ U noći 19. septembra u Orašju pucano je iz vatrenog oružja na kuće dvoje glavnih članova HDZ 1990 (jedan od njih je federalni ministar i kandidat za FBiH Predstavnički dom) kao i na lokalne urede HDZ 1990 i HDZ BiH.

¹⁵ Programi direktnog pristupa su besplatni spotovi u trajanju od tri do pet minuta za svaki politički subjekt.

predstojećim izborima, često na načine koji favoriziraju određene kandidate. Predstavници javnih emitera koji su se susreli sa OSCE/ODIHR Izbornom posmatračkom misijom potvrdili su da je prednost položaja jedan od ključnih izazova tokom trajanja kampanje.

Kao što su nagovijestili rezultati preliminarog medijskog monitoringa OSCE/ODIHR Izborne posmatračke misije, državni javni TV kanal BHT1 uglavnom daje neutralni prikaz političkih aktera. Vijesti javnog emitera FBiH (FTV-a) gotovo isključivo pokrivaju aktivnosti vladinih struktura na državnom i entitetskom nivou koristeći, međutim, kritičarski ton pokrivenosti. "Izborna hronika" na FTV-u pokrila je aktivnosti kampanje od nekih 25 subjekata koji se takmiče. Javni emiter RS (RTRS) je također predstavio oko 25 subjekata koji se takmiče u "Izornoj hronici" ove televizije. SNSD-u i SZDS-u je dodijeljeno znatno više vremena nego drugim političkim subjektima. RTRS je većinu vremena u vijestima posvetila dužnosnicima RS-a; ova pokrivenosti je bila neutralana ili pozitivna.

Izbori veoma limitirano ili malo popraćeni na OBN-u, TV Pink-u BiH i NTV Hayat Sarajevo (iako oni imaju ograničenu pokrivenost u BiH). Privatni TV kanal BN iz RS uveliko prate izbore i razvoj kampanje u svojim vijestima i "Izornoj hronici", koristeći neutralni ili kritički ton prema vladinim strukturama RS-a. Na ovom kanalu, aktivnosti SDS-a, SNSD-a, SNS-a, DNS-a i PDP-a su najviše praćene u "Izornoj hronici". Rezultati prvobitnog medijskog monitoringa pokazuju da SBiH, HDZ 1990, SDP i SDA dobivaju mnogo veću pokrivenost nego drugi politički subjekti u vijestima i "Izornoj hronici" TV 1 (kablovske televizije iz FBiH, koja je počela sa emitovanjem samo nekoliko dana prije kampanje).

Štampani mediji nisu zakonski obavezni da budu nepristrasni ili da pružaju jednako praćenje. Oni uglavnom predstavljaju raličita viđenja dok neki mediji jasno favorizuju određene političke opcije. Naprimjer, Dnevni Avaz, dnevne novine s najvećim tiražom, čiji je vlasnik predsjednik SBB-a, pokazuju jasnu pristrasnost u korist ove stranke. Glas Srpske i Nezavisne Novine, obje iz RS, u svom izvještavanju favorizuju SNSD i vladu RS-a.

Kao što je gore navedeno, jedan broj sagovornika OSCE/ODIHR Izborne posmatračke misije, i iz medija i političkih stranki, se žalili na pristrasnost medija. Iskazane su zabrinutosti vezane za finansijsku podršku od oko pet miliona KM, koju je u julu 2010. godine vlada RS dodijelila javnim i privatnim medijima RS. Ovo je navodno urađeno prije izbora na selektivnoj osnovi, a sagovornici su naveli zloupotrebu javnog finansiranja u korist vladajućih političkih subjekata koji mogu imati korist od favorizovane medijske pokrivenosti u zamjenu za ovu vrstu finansijske potpore. SDA, HDZ i HDZ 1990 su se žalili OSCE/ODIHR Izornoj posmatračkoj misiji na nedsostatak njihove popraćenosti u medijima FBiH, u emiterima i štampi.

Regulatorna agencija za komunikacije (RAK) je dosad primila osam zvaničnih prigovora. Dva od ovih osam vezanih za nejednaku pokrivenost kandidata su odbijena.

Iskazane su zabrinutosti zbog nejednake medijske pokrivenosti kandidata žena. Monitoring jedinica OSCE/ODIHR Izborne posmatračke misije zapazila je da su kandidati žene, iako čine 37 posto kandidata, do sad bile deset puta manje medijski praćene u izbornim programima.

"Izađi na izbore!" spotovi kampanje koje prave domaće i međunarodne organizacije prikazuju se na državnim i lokalnim medijima¹⁶. Postoji i kampanja za naobrazbu birača o tome kako popuniti različite vrste glasačkih listića koju je napravila CIK te koja se uveliko emituje na državnim javnim i privatnim emiterima. Međutim, program ne pokriva druge glasačke procedure.

---

¹⁶ Uključujući i Transparency International, Nacionalno Osiguranje za Demokratiju, Ministarstvo vanjskih poslova Norveške, Centar Civilnih Inicijativa, Omladinska informativna agencija, NATO i Demokratski pokret mladih.

VI. PRIGOVORI I ŽALBE

CIK uglavnom blagovremeno obrađuje prigovore vezane za izbore. Međutim, OSCE/ODIHR Izborna posmatračka misija je obaviještena da dodatna nadležnost o odlučivanju o mogućem sukobu interesa izabranih i imenovanih dužnosnika predstavlja teret radu njihovog zakonskog odjela, pogotovo tokom izbornog perioda.¹⁷

Od početka izborne kampanje, 15 prigovora je uloženo direktno CIK-u (20 je predato prije 3. septembra). Jedan od ovih je odbijen jer je bez osnove dok je osam preusmjereno relevantnim Općinskim izbornim komisijama u njihovu nadležnost.

CIK istražuje prigovor koji je predala BHRT protiv političara zbog vrijeđanja novinara i učesnika u jednom TV programu. CIK je također izdala odluku kojom kažnjava HDZ zbog kršenja pravila plaćenog reklamiranja¹⁸. CIK je poslala obavijest jednoj općinskoj izbornoj komisiji zbog prekoračenja nadležnosti te poništila njihovu odluku.¹⁹

Tužitelj Brčko Distrikta je pokrenuo pred-istražni postupak na osnovu činjenice da je politička stranka navodno ilegalno registrovala biračke opcije RS entiteta za lokalno stanovništvo bez njihovog znanja.²⁰

Općinske izborne komisije su uglavnom pokazale razumijevanje i profesionalnost u rukovođenju prigovorima. Međutim, oni ne bilježe prigovore sistematično. CIK kao takva nije obaviještena o prigovorima općinske izborne komisije osim ako joj nisu upućeni.

Do sada, općinske izborne komisije su pregledale 31 prigovor o nominovanju članova biračkih odbora. 19 od ovih je odbijeno jer su neosnovani, jedan potvrđen kao osnovan i 11 je još u toku. Štaviše, od 20 presuđenih, na 7 se žalilo CIK-u; 5 je podržala CIK dok su druga dva još procesiraju. Od pet potvrđenih, jedan se žalio te je u toku pred Sudom BiH.

Ostala četiri prigovora su direktno uložena u općinskim izbornim komisijama. Od tih i osam koje je preusmjerila CIK, pet je odbijeno zbog nepravovremene prijave ili zato što su neosnovani. Procesiranje ostalih je u toku.

VII. AKTIVNOSTI OSCE/ODIHR IZBORNE POSMATRAČKE MISIJE

Za vrijeme perioda izvještavanja, OSCE/ODIHR Izborna posmatračka misija je nastavila svoje redovne aktivnosti, sastajanje sa državnim te dužnosnicima entitetskog nivoa, političkim strankama i kandidatima, izbornom administracijom, predstavnicima medija i građanskim društvom. Šef misije OSCE/ODIHR Izborne posmatračke komisije, ambasador Daan Everts, se također sastao sa Predizbornom misijom Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope u BiH, na čelu sa gospodinom Tiny Kox-om.

16. septembra, Misija je izvijestila predstavnike diplomatske zajednice i međunarodne organizacije akreditirane u BiH. Dugoročno angažirani posmatrači nastavljaju posmatrati izborne pripreme i kampanju u područjima te se pripremaju za slanje kratkoročno angažiranih posmatrača.

¹⁷ U nadležnosti Zakona o konfliktu interesa u državnim institucijama BiH iz 2003. godine.

¹⁸ Kao što je navedeno u članu 16.14 BiH Izbornog zakona. Kazna je bila u iznosu od 1.000 KM (otprilike 500 EUR).

¹⁹ Ovdje je u pitanju općinska izborna komisija Grahovo. Član 6.6 BiH Izbornog zakona navodi da CIK ima prvostepenu nadležnost nad prekršajima Poglavlja 16 BiH Izbornog zakona (koji reguliše medijsku pokrivenost). CIK je odlučila da su odluke općinske izborne komisije kršenja člana 16.14 i time su poništene i ništavne.

²⁰ SDA je uložila prigovor Sudu Brčko Distrikta protiv SDP-a.

Engleska verzija ovog izvještaja je jedini zvanični dokument. Nezvanični prevodi su dostupni na bosanskom, hrvatskom i srpskom jeziku.